

Sfântul Ciprian al Cartaginei

Despre condiția muritoare a omului

colecția

CREDINȚA ORTODOXĂ

Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă

eBook

SFÂNTUL CIPRIAN AL CARTAGINEI

DESPRE CONDIȚIA
MURITOARE A OMULUI

SFÂNTUL CIPRIAN AL CARTAGINEI

DESPRE CONDIȚIA
MURITOARE A OMULUI

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREFERICITULUI PĂRINTE

DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Traducere din limba latină
și introducere de Adina ROȘU
Note de Ierom. Policarp PÎRVULOIU

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC
ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ
BUCUREȘTI - 2020

Ediție îngrijită de către *Departamentul de carte
patristică* al Editurilor Patriarhiei Române

Redactori: Mircea Adrian BĂICULESCU, Florin FILIMON

Tehnoredactare: Aurelia DROANĂ

Coperta: Florin LEONTE

Colecția „Credința ortodoxă”

© Editura IBMO, 2020, pentru prezenta versiune
(ediție digitală)

ISBN 978-973-616-607-5 (pdf)

editurilepatriarhiei.ro

editura@patriarhia.ro

INTRODUCERE

La scurtă vreme după persecuția anticreștină a împăratului Decius din 249, a izbucnit o epidemie teribilă de ciumă, care a persistat multă vreme și care l-a determinat pe Sfântul Ciprian să scrie o lucrare intitulată *De mortalitate* (*Despre condiția muritoare a omului*). Ciuma s-a extins considerabil, durând din anul 251 până în 254. Întreaga provincie romană a Africii a fost afectată profund. Firește, păgânii îi învinuiau pe creștini pentru această calamitate, care s-ar fi abătut asupra lumii din pricină că aceștia din urmă părăsiseră cultul zeilor. Se impunea un răspuns la aceste acuze, astfel că Sfântul Ciprian a scris o scrisoare *Către Demetrianus* (*Ad Demetrianum*), adresată unui intelectual păgân care-i făcea pe creștini responsabili de toate nenorocirile ce se abăteau asupra imperiului. Sfântul Ciprian încearcă să demonstreze că acuzațiile lui Demetrianus sunt întru totul neîntemeiate.

Structurile sanitare ale statului nu puteau face față flagelului și, drept urmare, aveau loc diverse grozăvii: de pildă, cadavrele celor morți de ciumă ajungeau să fie aruncate în plină stradă. Solidaritatea generală era absolut necesară. Și, din acest punct de vedere, Sfântul Ciprian a avut

mai multe inițiative, dorind să-i facă pe creștini să-L vadă pe Hristos în cei săraci, marginalizați, suferinzi. Atunci când săvârșim milostenie, se cuvine ca în cel care o primește să-L vedem pe Însuși Hristos – așa suna unul dintre sfaturile Sfântului.

Acest dezastru aproape fără precedent care a răvășit Imperiul Roman a avut efecte negative în egală măsură și asupra creștinilor. Mulți păstoriți ai sfântului episcop se revoltau văzând că sunt loviți păgâni și creștini deopotrivă. Sfântul Ciprian încearcă să insufle celor descurajați nădejdea, cerându-le să nu se lase copleșiți de moartea celor apropiați; în caz contrar, s-ar fi dovedit că nu aveau suficientă credință în Dumnezeu. În plus, numai idolatrul deznădăjduiește. Creștinii trebuie să se supună cu mult curaj și încredere voinței divine, să-și păstreze privirea ațintită către Împărăția cerurilor, unde cei apropiați ne așteaptă să ne împărtășim de fericirea lor.

Astfel, *De mortalitate* este o admirabilă învățătură despre suferință și moarte, ambele văzute din perspectivă creștină.

Formal, lucrarea este scrisă clar și concis și structurată în 26 de capitole, care încep printr-o introducere a cărei temă este suferința *sub specie aeternitatis*, în timp ce ultimul capitol prezintă bucuria de a gusta veșnica fericire a Împărăției cerurilor. Dreptul care trăiește în credință nu poate să nu fie bucuros pentru faptul că este eliberat din lume spre a se uni cu Hristos. Pe

pământ, omul luptă împotriva avariției, mâniei, trufiei și a altor patimi; sufletul omului e împresurat din toate părțile de ispite: dacă una e învinsă, o alta își face apariția numaidecât. A alege vanitatea și plăcerea lumească în locul Împărăției veșnice a lui Dumnezeu nu este decât dovadă a orbirii. Dumnezeu ne făgăduiește nemurirea și ne învață că nu trebuie să ne întristăm în fața morții.

Unora dintre creștini faptul că ciurma îi atinge și pe ei la fel ca și pe păgâni le e pricină de tulburare, ca și cum ei ar trebui să fie privilegiați și scutiți de la a îndura încercările potrivnice. În realitate, atât timp cât trăim în această lume, totul le este comun și creștinilor și păgânilor.

Creștinul, conștient că petrecerea în această lume îi este trecătoare, trebuie să fie răbdător în suferință. Trebuie să îndure îndelung în timpul vieții, pentru a se întări în fața asalturilor răului. În acest sens, Sfântul Ciprian oferă câteva exemple: Iov, cel care, chiar și după moartea fiilor săi, deși, în plus, era chinuit de răni și viermi, nu s-a lăsat învins de diavol; Tobie, cel care, cu toate că a trebuit să suporte orbirea, a rămas neclintit în frica de Dumnezeu.

De asemenea, nici apostolii nu s-au plâns de încercările venite asupra lor și au îndurat cu tărie și răbdare toate necazurile în timpul vieții. Chiar și Apostolul Pavel – remarcă Sfântul Ciprian –, după numeroase nenorociri, după naufragii, după suferințe trupești, spunea că nu a fost învins, ci curățit de păcate. Cu cât a fost

mai tulburat sau chinuit, cu atât a fost mai întărit în credință. Durerii trebuie să-i opunem tăria sufletului nostru și nu se cuvine să luăm aminte la vorbele pline de răutate ale celor cărora credința în Dumnezeu le e străină, ei care nu sunt renăscuți din apa baptismală și nu sunt îmbrăcați în crucea și în suferința lui Hristos.

Fiindcă dreptii mor în această lume împreună cu păcătoșii, nu trebuie să ne gândim că moartea este aceeași pentru cei buni și pentru cei răi. Dreptilor le este dată mântuirea veșnică, iar păcătoșilor pedeapsa veșnică. Ciurma poate constitui un bun prilej de a dobândi mântuirea, dacă cei sănătoși îi ajută pe cei molipsiți, dacă rudele își arată reciproc dragostea, dacă stăpânii se îngrijesc de servitorii lor bolnavi, dacă medicii îi ajută pe cei care le solicită ajutorul, dacă hoții își înfrânează pornirea nesănătoasă de a fura.

Nu trebuie să îi deplângem pe frații noștri care ne preced întru moarte, ca să nu dăm pretext păgânilor de a ne reproșa, pe bună dreptate, că, deși afirmăm că ei trăiesc în Dumnezeu, în realitate îi plângem ca și cum ar fi pierduți pentru totdeauna.

Sf. Apostol Pavel afirmă că acelaia care trăiește fără nădejdea în viața veșnică îi e permis să se întristeze în momentul în care pleacă cei dragi ai săi, însă nu și celui care crede în Dumnezeu și știe că Hristos a suferit și a înviat pentru a ne dăruia viața veșnică.

Slujitorii lui Dumnezeu, în speță preoții, trebuie să se comporte în mod responsabil, mai ales când obștea creștină traversează o asemenea criză. Oricine crede în viața veșnică trebuie să-și stăpânească lacrimile. Să-i regretăm pe cei pe care i-am pierdut, dar să nu-i deplângem. Să aspirăm mai degrabă la tărâmul din ceruri, unde ne vom reîntâlni aproiații de acum, cei care ne întind brațele și ne cheamă cu ardoare întru bucuria nesfârșită.

Prin această lucrare, Sfântul Ciprian încearcă să le insuflă celor descurajați nădejdea vieții veșnice și să îi ajute să traverseze cu bine calamitatea abătută asupra lumii. Ce este viața și ce este moartea? Una este o luptă căreia cea de-a doua îi pune capăt, aducându-ne, dacă am biruit păcatul, răsplata vieții veșnice în Împărăția cerurilor. A ne lăsa copleșiți atât de mult de moartea aproiaților noștri înseamnă a nu avea credință în Dumnezeu și în făgăduințele Sale.

În *De mortalitate* întâlnim îndemnul către solidaritatea umană, absolut necesară în vremea unor asemenea evenimente. Gândirea Sfântului Ciprian depășește resemnarea stoică în fața morții: pentru creștinul autentic, moartea este o cale către nemurire și fericire veșnică.

Ciuma, cu urmările ei, a dus la apariția multor săraci și nevoiași, oferind prilejul dovedirii iubirii și milostivirii creștine.

Discursul Sfântului Ciprian este solemn și constant ca intensitate. Reia în repetate rânduri anumite idei, imagini sau expresii, pentru ca

argumentarea să aibă o mai mare forță persuasivă. Sfântul Ciprian alcătuește un nou stil al discursului eclezial latin, unul care se remarcă prin vigurozitate, armonie, sobrietate și simplitate.

Apreciind calitățile de orator ale Sfântului Ciprian, Lactantius spunea despre acesta cum că „avea o inteligență fluentă, bogată, plăcută și clară: această din urmă calitate constituie esența stilului său, astfel că n-ai putea spune dacă era mai împodobit în expresie, mai fluent în expunere sau mai eficace în persuasiune”¹.

Adina Roșu

¹ LACTANTIUS, *Instituțiile divine*, traducere și note Petre Pistol, studiu introductiv Claudiu T. Arieșan, Ed. „Învierea”, Timișoara, 2004, pp. 24-25.

DESPRE CONDIȚIA MURITOARE² A OMULUI³

Diaconul Pontius explică în câteva cuvinte tema [acestui tratat] în *Viața lui Ciprian*: „Prin acesta”, a spus, „acei dintre creștini care erau mișcați profund de pierderea celor dragi și, ceea ce este mai important, aceia care aveau o credință mai slabă, erau mângâiați cu nădejdea celor viitoare”.

² Termenul *mortalitas* este dificil de tradus în românește. Derivat cu nuanță abstractă de la *mors*, poate însemna: 1. „condiție muritoare a omului, caracter muritor, starea omului supus morții ca urmare a păcatului originar, mortalitate, moarte” – cu acest sens este utilizat de cele mai multe ori de alți autori patristici, ca Arnobius, Tertulian, Fericitul Augustin; 2. „muritorii, oamenii, umanitatea, omenirea în general” – acest sens (metonimic) se generalizează începând cu latina epocii imperiale și este întâlnit la Tertulian (*Către păgâni*, 2, 7); 3. „masă de indivizi care mor ca victime ale unei calamități, epidemie, carnagiu, totalitatea victimelor unui război sau ale unei epidemii” – acest sens îl are termenul *mortalitas* în contextul de față (ca și în operele altor autori latini creștini, ca Arnobius și Sf. Grigorie cel Mare), de aceea o mai exactă tălmăcire a titlului ar fi *Despre epidemie*. Totuși Sfântul Ciprian abordează în acest tratat și problema condiției muritoare a firii omenești, și astfel amândouă sensurile sunt îndreptățite.

³ Pentru realizarea traducerii în limba română a lucrării *De mortalitate*, s-a utilizat textul latin din ediția *Sancti Cypriani Episcopi Opera*, apărută în *Corpus Christianorum*, Series Latina (CC2), pars II, III A, cura et studio M. Simonetti (Typographi Brepolos Editores Pontificii, 1976), consultându-se și J-P. Migne, *Patrologia Latina*, tom 23, 3.

Căci, înainte de toate, când a arătat că suferințele de acest fel au fost prezise de Hristos, el ne învață că nu trebuie să ne temem de moarte sau de boală, căci prin ea ajungem la viața veșnică, și cel care nu se grăbește către locuri mai bune e lipsit de credință.

Și nici nu e de mirare că nenorocirile acestei vieți ne sunt asemenea cu ale păgânilor, din moment ce creștinii trebuie să sufere mai mult decât ceilalți în această lume și, de aceea, după exemplul sfinților Iov și Tobias, trebuie să răbdăm și să nu ridicăm glasul. Căci, dacă nu ar fi mai înainte lupta, victoria nu ar putea fi dobândită și, oricât de multe boli le sunt comune celor virtuoși și celor vicioși, totuși moartea nu le este comună; căci cei dreپți merg către mângâiere, iar cei nedreپți către pedeapsă. Apoi, reproșului tăcut că prin această moarte sunt lipsiți de mucenicie i se răspunde [prin faptul] că martiriul nu stă în puterea noastră și că sufletul va fi încununat de Dumnezeu Judecătorul către martiriul potrivit fiecăruia.

În cele din urmă ne învață astfel: nu trebuie să-i jelim pe cei morți, ca să fim în păcat împreună cu păgânii, ca și cum am fi lipsiți de nădejdea învierii.

Ba mai mult, dacă ziua chemării noastre va veni, cu sufletul împăcat trebuie să plecăm de aici către Domnul, mai ales fiindcă ne vom îndrepta către patria unde un număr mare al celor dragi ne așteaptă, o mulțime numeroasă ne doarește, sigură de-acum de veșnicia ei și neliniștită deocamdată în privința mântuirii noastre.

El însă arată prilejul cu care Eusebiu⁴ a scris în *Cronică* despre această carte: „Boala aducătoare de nenorociri”, zice, „a ocupat multe provincii ale lumii și, mai cu seamă, Alexandria și Egiptul, după cum scrie Dionisie⁵ [despre aceasta] și cartea lui Ciprian *De mortalitate* stă mărturie”.

Capitolul I

Deși în mulți dintre voi, preaiubiților frați, sălășluiesc o minte sănătoasă și o credință nezdruncinată și un suflet devotat, care nu este tulburat de povara morții prezente, ba, dimpotrivă, precum o stâncă tare și de neclintit, mai degrabă frânge atacurile involburate ale lumii și puternicele valuri ale veacului⁶, iar ea însăși

⁴ Eusebiu de Cezareea, celebrul istoric bisericesc. Referința este la *Cronică* sa, listă cronologică de evenimente importante pentru istoria Bisericii, datate de la crearea lumii și până în anul 303.

⁵ Sf. Dionisie de Alexandria († 265), discipol al lui Origen, conducător al Școlii din Alexandria și episcop al acestui oraș. A fost un fervent polemist contra sabelianismului și printre primii care au luat atitudine împotriva hiliasmului. Notabilă este corespondența sa cu papa Dionisie al Romei, în urma căreia Dionisie al Alexandriei își va corecta câteva aparente erori doctrinare, de pildă un accentuat subordinatism al Fiului față de Tatăl în Sfânta Treime. În cele din urmă, se va dovedi că neînțelegerea se datora diferențelor semantice între termenii teologici utilizați de apuseni și răsăriteni. Contemporan cu Sfântul Ciprian, Dionisie al Alexandriei a gestionat și el exemplar activitatea comunității creștine din marea metropolă a Egiptului, încercată și ea de flagelul ciumei.

⁶ Imagini clasicizate deja ale Bisericii asemenea unei corăbii plutind pe valurile acestei lumi.

– [credința] – nu este nici doborâtă și nici biruită de ispite, ci este încercată, totuși observ în popor că sunt unii care, fie din cauza slăbiciunii sufletului, fie din puținătatea credinței, fie din pricina plăcerii vieții lumești, fie din cauza slăbiciunii în fața plăcerii trupești și, ceea ce este mai grav, din cauza rătăcirii față de adevăr, nu reușesc să stăruie cu tărie și nici să-și facă scut divin și de neclintit inimii lor⁷. Această împrejurare n-ar trebui să fie ascunsă, nici ținută sub tăcere, în ciuda modestei noastre vrednicii⁸, ci, cu deplină vigoare și cu un cuvânt curajos, luat din învățătura Domnului, trebuie să fie înfruntată lașitatea sufletului slab și cel care a început să fie deja om al lui Dumnezeu și al lui Hristos să poată fi considerat demn de Dumnezeu și de Hristos.

Capitolul II

Căci, preaiubiților frați, cel care slujește ca ostaș⁹ lui Dumnezeu și nădăjduiește deja să fie așezat în taberele cerești, trebuie să se cunoască pe sine, ca să nu aibă nicio frică în fața vije-

⁷ Autorul precizează cu claritate scopul cărții: *consolatio et exhortatio* (alinarea și îmbărbătarea celor a căror credință se clatină în fața calamității prezente, însoțită de îndemnul stăruitor de a rămâne fermi și neclintiți în fața durerii provocate de moartea celor dragi).

⁸ *Mediocritas* – termenul are, în contextul de față, conotații de umilință și curtoazie.

⁹ O altă imagine tradițională a creștinului ca *miles Christi* („ostaș al lui Hristos”), preluată, ca și cea de mai înainte, din imaginarul simbolic al teologiei lui Tertulian – marele magistru al Sfântului Ciprian.

liilor și a furtunilor din lume și nicio neliniște, din moment ce Domnul a prezis că toate acestea vor veni, povățuind prin cuvântul Său prevăzător, îndrumând și învățând și pregătind și întărind poporul Bisericii Lui pentru toată suferința lucrurilor ce vor veni¹⁰.

El a prorocit și a prezis că războaiele și foametea și cutremurele și molimele vor apărea în fiecare loc. Și, ca nu cumva să ne tulbure o teamă nouă și neașteptată de lucrurile care vin asupra noastră, a prezis că nenorocirile vor spori tot mai mult în vremurile din urmă.

Iată că lucrurile care au fost prezise s-au adevărit și, când se întâmplă lucrurile prezise, urmează și cele făgăduite, după cum Însuși Domnul promite și spune: „Așadar, când veți vedea că se întâmplă aceste lucruri, să știți că Împărăția lui Dumnezeu este aproape”¹¹.

Fraților preaiubiți, Împărăția lui Dumnezeu este aproape! Răsplata vieții și bucuria mântuirii eterne, liniștea veșnică și stăpânirea paradisului nu demult pierdut se apropie, odată cu trecerea din această lume; iată, cele cerești urmează celor pământești și lucrurile veșnice urmează celor trecătoare.

Care este locul nostru între aceste temeri și griji? Cine este temător și trist între acestea, dacă nu cel căruia îi lipsește credința și nădejdea? Căci aceluia care nu dorește să meargă către Hristos îi va fi frică de moarte. Nu dorește să meargă către Hristos acela care nu crede că urmează să domnească împreună cu Hristos.

¹⁰ Luca 21, 7 ș.u.

¹¹ Luca 16, 31.

Capitolul III

Căci este scris: „Dreptul trăiește prin credință”¹². Dacă ești drept și trăiești prin credință și crezi cu adevărat în Hristos, de ce tu, care vei fi cu Hristos și ești sigur de făgăduința Domnului, renunți să te alături lui Hristos și nu ești bucuros să fii eliberat de diavol?

Simeon cel drept, care a fost drept cu adevărat și care a păzit poruncile lui Dumnezeu cu credință deplină, atunci când, prin inspirație divină, îi fusese dat un răspuns că nu va muri înainte de a-L vedea pe Hristos și după ce Hristos, copil fiind, a venit în templu cu mama [sa], a cunoscut în Duh că S-a născut deja Hristos despre Care i se spusese și a știut că va muri curând, odată ce Îl văzuse. Așadar, bucuros pentru moartea sa apropiată și sigur de chemarea ce urma să vină, a primit în brațele sale Pruncul și, binecuvântând pe Dumnezeu, a strigat și a zis: „Acum eliberează pe robul Tău, Doamne, după cuvântul Tău în pace, deoarece ochii mei au văzut mântuirea Ta”¹³, desigur, arătând și dovadă că noi, robi ai lui Dumnezeu, atunci avem pacea, când avem și libertatea, atunci avem odihna, când, scoși afară din furtunile lumii, căutăm limanul sălășluirii și al veșnicei izbăviri de primejdii, când, această moarte fiind înfrântă, mergem către nemurire. Căci aceea este adevărata pace, aceea este liniștea credinței, aceea este încrederea neștrămutată, nezdruncinată și neîntreruptă.

¹² *Romani* 1, 17.

¹³ *Luca* 2, 29-30.

Capitolul IV

Pe de altă parte, ce altceva se petrece în lume decât [faptul că] se duce un război zilnic împotriva diavolului, că se dau lupte stăruitoare împotriva săgeților și armelor lui¹⁴?

Pentru noi este o înfruntare continuă și grea cu lăcomia, cu desfrânarea, cu mânia, cu ambiția, cu plăcerile trupești, cu încercările lumesti. Înconjurată din toate părțile de atacul diavolesc, mintea omului cu greu se împotrivește singură, cu greu rezistă.

Dacă este înfrântă lăcomia, apare dorința; dacă este domolită dorința, urmează ambiția; dacă este nesocotită ambiția, își face apariția mânia, se mărește trufia, te atrage beția, invidia destramă înțelegerea, gelozia rupe prietenia. Ești constrâns să vorbești de rău ceea ce legea divină îți interzice; ești constrâns să juri pe ceea ce nu este îngăduit.

Capitolul V

Sufletul suferă zilnic din cauza atâtor prigoniri, inima este înconjurată de atâtea primejdii, și totuși trebuie să se bucure dacă rămâne mult timp între armele diavolului, când ar trebui să

¹⁴ Afirmația Sfântului Ciprian potrivit căreia sufletul omenesc are absolut nevoie de harul divin pentru a înfrânge ispitele demonice și pentru a stăruii în harul primit la botez (afirmații întâlnite și în alte opere ale sale) este citată de Fericitul Augustin în *Împotriva celor două scrisori ale pelagianilor*, 4, 8, pentru a susține existența păcatului originar. Vezi A. D'ALÈS, *La théologie de Saint Cyprien*, pp. 30-31.

râvnească și să se zorească înspre Hristos, cu ajutorul unei morți grabnice? Pentru a ne pregăti, El Însuși ne învață, zicând: „Amin, amin vă spun vouă, pentru că voi veți plânge și vă veți tângui, însă lumea se va bucura, voi vă veți întrista, dar tristețea voastră se va preface în bucurie”¹⁵.

Cine nu dorește să ocolească tristețea? Cine nu se grăbește să găsească bucuria? Dar, când tristețea noastră se schimbă în bucurie, Însuși Domnul mărturisește din nou, zicând: „Iarăși vă voi vedea și inima voastră se va bucura; și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi”¹⁶.

Așadar, fiindcă a-L vedea pe Hristos înseamnă a te bucura și bucuria noastră nu poate să existe fără a-L vedea pe Hristos, ce orbire a minții sau ce nebunie este să iubești chinurile și pedepsele și lacrimile lumii și să nu te grăbești mai curând către bucuria care nu-ți va putea fi luată niciodată?

Capitolul VI

Se întâmplă însă acest lucru, frați preaiubiți, fiindcă lipsește credința, fiindcă nimeni nu crede că sunt adevărate cele pe care le făgăduiește Dumnezeu, Care este adevărat, al Căruia cuvânt, pentru cei care cred, este veșnic și statornic.

Dacă un om serios și respectat ți-ar promite ceva, de bună seamă ai avea încredere în cel care a promis și nu ai crede că poți fi înșelat sau

¹⁵ Ioan 16, 20.

¹⁶ Ioan 16, 22.

furat de cel care ai ști că rămâne credincios cuvintelor și faptelor sale.

Acum Dumnezeu vorbește cu tine; și tu șovăi cu mintea ta neîncrezătoare! Dumnezeu îți promite ție, celui care te îndepărtezi de această lume, fericirea veșnică și nemurirea, și tu te mai îndoiești!

Acest lucru înseamnă că nu-L cunoști pe Dumnezeu întru totul. Acest lucru înseamnă a-L nemulțumi, prin păcatul necredinței, pe Hristos, Domnul și Învățătorul celor credincioși. Acest lucru înseamnă ca, odată ce te afli în Biserică, să nu ai credință în locașul credinței¹⁷.

Capitolul VII

Cât folosește să părăsești această lume arată Însuși Hristos, Învățătorul mântuirii și smereniei noastre; pentru că ucenicii Săi erau triști, deoarece spunea că în curând va pleca, Acesta a vorbit cu ei, zicând: „Dacă M-ați iubi, v-ați bucura că Eu merg la Tatăl”¹⁸, desigur învățând și arătând cu har că trebuie mai mult să ne bucurăm decât să ne întristăm pentru cei care pleacă din această lume și pe care-i iubim.

Pentru acest lucru, fericitul Apostol Pavel afirmă și întărește în epistola sa: „Pentru mine, a trăi înseamnă Hristos, iar a muri, un câștig”¹⁹, socotind un câștig negrăit de mare a nu fi prins

¹⁷ *Fidem in domo fidei non habere* – o foarte plastică și percutantă imagine a celui care se clatină în credință.

¹⁸ *Ioan* 4, 23.

¹⁹ *Filipeni* 1, 21.

în capcanele acestei lumi, a nu fi supus niciunui păcat și niciunei patimi trupești, a fi eliberat de greutățile constrângătoare și a fi liber în fața persecuțiilor diavolești și izbăvit din gura înveninată a diavolului, a merge la chemarea lui Hristos spre bucuria mântuirii veșnice.

Capitolul VIII

Dar, cu toate acestea, pe unii îi tulbură faptul că această stare de boală îi cuprinde deopotrivă pe ai noștri și pe păgâni; ca și cum creștinul s-ar încrede în faptul că, nevătămat în atingerea cu răul, poate să se bucure fericit de lume și, neîndurând aici toate vitregiile, poate să se păstreze pentru bucuria viitoare. Pe unii îi tulbură faptul că această moarte ne este comună nouă și celorlalți²⁰. Căci, în această lume, ce nu ne este comun nouă și celorlalți, de vreme ce de-acum înainte avem în comun acest trup, după legea celei dintâi nașteri²¹? Atât timp cât suntem în această lume, suntem uniți în mod egal cu neamul omenesc, însă suntem separați în Duh. Așadar, până când acest trup supus stricăciunii nu îmbracă nestricăciunea și acest trup muritor nu primește nemurirea²² și Hristos²³ nu ne călăuzește la Dumnezeu-Tatăl, oricare sunt [nea-

²⁰ Seneca însuși observase că nenorocirile și calamitățile îi lovesc deopotrivă pe cei buni și pe cei răi (*De beneficiis*, 2, 28).

²¹ Potrivit nașterii trupești. Cea de-a doua naștere este cea prin botez înspire noua viață în Hristos.

²² Cf. *1 Corinteni* 15, 52.

²³ Unele manuscrise au aici lecțiunea: „Duhul Sfânt”.

junsurile] trupului, pe toate le avem în comun cu neamul omenesc.

La fel, când pământul este lipsit de rod, foamea nu face deosebire. La fel, atunci când vreun oraș a fost asediat de vrăjmași, robia îi lovește pe toți deopotrivă. Și când cerul senin alungă ploaia, seceta este una pentru toți. Și atunci când stânci colțuroase fac să naufragieze o navă, naufragiul este comun tuturor, fără excepție. Și durerea de ochi, accesul de febră și slăbiciunea tuturor membrilor ne sunt comune cu ale celorlalți, atât timp cât același trup ne ține în viață.

Capitolul IX

Și mai mult de atât, creștinul ar cunoaște și ar prețui în ce temeii și în ce lege să creadă, va ști cu cât va trebui să îndure mai mult decât ceilalți în lume, de vreme ce trebuie să lupte mai mult cu atacurile diavolului.

Sfânta Scriptură ne învață și ne avertizează, zicând: „Fiule, căutând slujirea lui Dumnezeu, rămâi în dreptate și cu teamă și pregătește-ți sufletul pentru încercări”²⁴. Și mai departe: „Să ai curaj în durere și să ai răbdare când ești umilit, fiindcă aurul și argintul se încearcă în foc, câtă vreme oamenii cei bineplăcuți, în focul umilinței”²⁵.

Capitolul X

Astfel, după întâmplări nenorocite, după moartea fiilor, lovit grav și de răni și de viermi,

²⁴ *Înțelepciunea lui Isus Sirah 2, 1.*

²⁵ *Înțelepciunea lui Isus Sirah 2, 4-5.*

Iov nu a fost învins, ci pus la încercare. Acesta, în încercări și suferințe dovedind răbdarea unui suflet cu adevărat credincios, a spus: „Gol am ieșit din pântecul maicii mele și gol voi coborî în mormânt. Domnul a dat și Domnul a luat; precum l-a plăcut Domnului, așa s-a făcut. Fie numele Domnului binecuvântat”²⁶. Și, în vreme ce până și soția, cu glas plângător și răzvrătit, din pricina durerii de neîndurat l-a întărit să spună ceva împotriva lui Dumnezeu, el a răspuns și a zis: „Ai vorbit ca una dintre femeile fără minte. Dacă am primit cele bune din mâna Domnului, de ce nu le vom răbda și pe cele rele?”²⁷

În toate câte le-a trăit, Iov nu a păcătuit niciodată în fața Domnului prin cuvintele sale²⁸. Astfel, Domnul Dumnezeu îi oferă o mărturie, zicând: „L-ai văzut pe fiul meu, Iov? Căci nu e niciunul ca El pe pământ, este un om care nu se plânge niciodată, un adevărat cinstitor al lui Dumnezeu”²⁹.

Și Tobit, după lucrări mărețe, după multe și glorioase laude aduse bunătății sale, după ce a îndurat lipsa vederii, temându-se și binecuvântând pe Dumnezeu în încercările sale, a crescut în laudă prin suferință. Pe acesta chiar și soția sa încerca să-l stârneasă zicând: „Unde este dreptatea ta? Iată ce pătimești!”³⁰ Însă el, neclintit și tare în frica de Dumnezeu și înarmat cu

²⁶ *Iov* 1, 21.

²⁷ *Iov* 2, 10.

²⁸ Cf. *Iov* 2, 10.

²⁹ *Iov* 1, 8.

³⁰ *Tobit* 2, 14.

credința religiei sale spre a îndura întreaga suferință, nu a cedat în durere ispitei soției necugutate, ci, mai mult, a dobândit în fața lui Dumnezeu o mai mare vrednicie prin marea sa răbdare.

Mai târziu, arhanghelul Rafael⁵¹ l-a lăudat și a zis: „Este un lucru demn de cinste să descoperi și să crezi în lucrarea lui Dumnezeu. Deoarece atunci când tu și Sara, nora ta, vă rugați, eu am înfățișat pomenirea rugăciunilor voastre în fața slavei lui Dumnezeu. Și, deoarece tu, în smerenia ta, îngropi morții și fiindcă nu ai șovăit să te ridici și să lași prânzul tău și te-ai dus și ai îngropat mortul, am fost trimis să te încerc și din nou Dumnezeu m-a trimis ca să te îngrijesc pe tine și pe Sara, nora ta. Căci eu sunt Rafael, unul dintre cei șapte îngeri sfinți care ne aflăm în fața lui Dumnezeu și sălășluim înaintea slavei Sale”⁵².

Capitolul XI

Cei drepti au avut dintotdeauna această neclintire în fața răului. Apostolii au păstrat, după legea Domnului, această rânduială de a nu cârti⁵³

⁵¹ Sfântul Ciprian citează cu multă plăcere episodul de față, insistând asupra arhanghelului Rafael, care poartă rugăciunile oamenilor la Dumnezeu (*Despre rugăciunea domnească*, 33).

⁵² *Tobit* 12, 11-15.

⁵³ Literal: *mussitare* – „a bombăni, a bodogăni, a murmura”, termen specific limbajului comediei latine, căzut în desuetudine și revalorificat de autorii creștini, în mai largă tendință a latinei târzii, populare și creștine de a revitaliza și revaloriza arhaismele și regionalismele. Sfântul Ciprian îl mai utilizează în *Către Demetrianus*, 18, 2, și în *Către Fortunatus*, 7, 7.

în fața greutăților, ci de a accepta cu putere și răbdare ceea ce primim în lume; fiindcă poporul iudeilor s-a arătat nemulțumit din această pricină până într-atât că a vorbit deseori împotriva lui Dumnezeu, după cum afirmă Domnul Dumnezeu în *Cartea Numerilor*, zicând: „Să înceteze murmurul lor împotriva Mea și nu vor muri”³⁴.

Nu trebuie să murmurăm în încercări, preaiubiților frați, ci trebuie să îndurăm cu răbdare și curaj orice se întâmplă, deoarece este scris: „Jertfa [plăcută] lui Dumnezeu este duhul înfrânt; Dumnezeu nu disprețuiește inima înfrântă și umilită”³⁵; chiar și în *Deuteronom*, Duhul Sfânt sfătuiește prin Moise și spune: „Domnul Dumnezeuul Tău te va înțelepți și te va face să guști foamea și ți Se va arăta în inima ta dacă vei păzi bine poruncile Lui sau nu”³⁶. Și din nou: „Domnul Dumnezeuul vostru vă încearcă pentru a ști dacă Îl iubiți pe Domnul Dumnezeuul vostru cu toată inima voastră și cu tot sufletul vostru”³⁷.

Capitolul XII

Astfel, lui Dumnezeu I-a plăcut Avraam, cel care, ca să-I fie lui Dumnezeu bineplăcut, nu s-a temut nici să renunțe la fiul său, nici nu a refuzat să săvârșească oucidere³⁸. Tu, care nu poți nici în numele legii și nici din cauza condiției de

³⁴ *Numeri* 17, 10.

³⁵ *Psalmul* 50, 17.

³⁶ *Deuteronom* 8, 2.

³⁷ *Deuteronom* 13, 4.

³⁸ Cf. *Facere* 22.

muritor³⁹ să-ți pierzi fiul, ce ai face dacă ți s-ar porunci să-ți jertfești fiul⁴⁰?

Frica de Dumnezeu și credința trebuie să te pregătească pentru orice. Chiar dacă ar însemna pierderea averii tale, chiar dacă ar însemna continua și sângerânda durere a membrilor tale, datorată unor boli groaznice, despărțirea tristă și dureroasă de soție, de copii și de prietenii care te părăsesc, acestea să nu fie pentru tine pricini de sminteală, ci lupte⁴¹; nici să te slăbească sau să-ți frângă credința creștină, ci mai degrabă să scoată la iveală curajul în luptă, deoarece fiecare nedreptate a relelor prezente trebuie să fie disprețuită prin încrederea în bunurile viitoare.

Dacă n-ar fi fost lupta mai întâi, n-ar fi putut exista victorie: când în înfruntarea luptei este victorioasă, atunci le este dată și coroana învingătorilor.

Cârmaciul unei corăbii se cunoaște în furtună, soldatul este dovedit în vremea asediului⁴². Provocarea este ridicolă când nu există pericol. Înfruntarea în încercări este proba adevărului.

Un copac care este răsădit cu rădăcină adâncă nu este mișcat de vânturile năvalnice și o corabie care este construită cu îmbinări solide este

³⁹ *Mortalitas* – aici cu sensul de trăsătură a firii omenești.

⁴⁰ Avraam poate constitui o pildă de răbdare și tărie sufletească uimitoare pentru creștinii care își pierd rudele din cauza ciumei.

⁴¹ În sensul unei provocări la luptă, la o înfruntare curajoasă a destinului potrivit. Cf. SENECA, *De providentia*, 2, 12.

⁴² Cf. SENECA, *De providentia*, 4, 5.

lovită de valuri, dar nu este nimicită; și, când grânele sunt treierate în arie, grăunțele puternice și rezistente înfruntă vânturile, paiele goale sunt smulse, fiind purtate de vânt.

Capitolul XIII

Astfel, și Apostolul Pavel, după naufragii, după biciuiri, după multe și grele suferințe trupești, afirmă că nu a fost chinuit, ci a fost curățit de încercări, așa încât, în timp ce era chinuit mai tare, era încercat mai puternic: „Mi-a fost dat”, zice, „un ghimpe în trupul meu, un înger al Satanei, care să mă palmuiască, ca eu să nu mă mândresc. Din această pricină, de trei ori L-am rugat pe Domnul să-l alunge de la mine și El mi-a zis: «Harul Meu îți ajunge, căci puterea Mea se desăvârșește în slăbiciune»”⁴³.

Așadar, când încep boala și slăbiciunea trupească și vreo neputință, atunci virtutea noastră se desăvârșește, atunci credința, dacă stăruie în timpul încercării, este încoronată, după cum este scris: „Cuptorul probează vasele de lut ars și încercarea îi călește pe oamenii drepecți”⁴⁴.

Astfel, [deosebirea] dintre noi și ceilalți, care nu-L cunosc pe Dumnezeu, este aceasta: aceia se plâng în încercări și li se împotrivesc, [iar] pe noi încercările⁴⁵ nu ne îndepărtează de adevărul virtuții și al credinței, ci ne dau tărie în suferință.

⁴³ 2 Corinteni 12, 7-9.

⁴⁴ Înțelepciunea lui Isus Sirah 27, 5.

⁴⁵ Seneca însuși remarcase că nenorocirile abătute asupra celor virtuoși nu constituie pedepse arbitrare ale unui zeu crud sau capricii ale destinului, ci încercări necesare

Capitolul XIV

Acum pântecul destrămat de suferința⁴⁶ bolii sleiește puterile trupului, iar focul iscat în rănilor din gâtlee se revarsă clocotind până-n măduva oaselor; măruntaiele sunt răscolite, printr-o vomare continuă, ochii sunt aprinși de apăsarea sângelui; din cauza vreunei contaminări cu o boală infecțioasă, sunt amputate fie picioarele, fie alte părți ale trupului; prin stricăciunile și vătămările trupurilor provocate de lăncezeală se încetinește pasul sau se pierde auzul sau se întunecă vederea. Toate acestea slujesc drept învățătură a credinței. Cât de mare este forța spiritului în lupta împotriva atâtor atacuri ale suferinței și [împotriva] morții pustiitoare prin virtuțile unui suflet nezdruncinat! Câtă forță sufletească în a sta drept printre ruinele neamului

pentru fortificarea și probarea celor înțelepți (*De providentia*, 1, 5). În plus, același filosof stoic afirma că nu se cuvine să ne temem de moarte, deoarece această lume este doar o locuință vremelnică a noastră (*De beneficiis*, 7, 1, 7). Sfântul Ciprian va relua aceste idei în *Către Demetrianus*, 2, aducându-le firești corecturi: va respinge doctrina ciclicității universului (eterna reînnoire), subliniind realitatea vieții veșnice eterne, în comuniune cu Dumnezeu, a dreptilor după moarte.

⁴⁶ Descrierea simptomelor ciumei care făcea ravagii la Cartagina este naturalistă și cutremurătoare. Se pot face paralele cu descrierile similare din *Istoria* lui Tucidide (*Istoria războiului peloponeziac*, 2, 47-54), din Lucretius (*De rerum natura*, 6, 1136 ș.u.) ori din Vergilius (*Georgice*, 3, 478 ș.u.) și Ovidius (*Metamorfoze*, 7, 523 ș.u.). Specialiștii au concluzionat că simptomele acestei oribile maladii care conducea la teribila și lentă descompunere a corpului ar corespunde, foarte probabil, ciumei.

omenesc⁴⁷ și a nu zace prăbușit alături de aceia care nu au credință în Dumnezeu!

Trebuie mai degrabă să ne felicităm și să îmbrățișăm darurile prezente, fiindcă, atâta vreme cât noi ne afirmăm cu tărie credința și, suferind pentru Hristos, mergem pe calea îngustă a Lui, vom primi răsplata acestei vieți întru credință, El Însuși fiind Judecător.

Desigur, să se teamă să moară acela care, nefiind renăscut din apă și Duh, este dus către focurile gheenei. Să se teamă să moară acela care nu este socotit demn de crucea și patima lui Hristos. Să se teamă să moară cel care va trece de la această moarte la cea de-a doua⁴⁸. Să se teamă să moară acela care, plecând din lume, va fi chinuit de focul veșnic prin pedepse nesfârșite. Să se teamă să moară cel căruia îi este dată această amânare mai mult timp, încât să-i fie prelungite în acest răstimp munci chinuitoare și tânguiri.

Capitolul XV

Mulți dintre ai noștri mor printr-o astfel de moarte, adică mulți dintre ai noștri sunt eliberați de această lume. După cum pentru evrei și pentru păgâni și pentru dușmanii lui Hristos această

⁴⁷ Conștiința „învechirii, îmbătrânirii, epuizării” lumii care s-ar fi apropiat de un inevitabil sfârșit o împărtășeau în Antichitatea târzie, deopotrivă, creștinii și păgânii. Sfântul Ciprian însuși va trata această temă în *Către Demetrianus*, 3.

⁴⁸ Moartea cea de a doua, despărțirea veșnică de Dumnezeu (*Apocalipsa* 2, 11).

moarte este o nenorocire, tot astfel pentru robii lui Dumnezeu înseamnă calea de mântuire.

Faptul că cei dreپți mor împreună cu cei nedreپți, fără nicio deosebire între felurile de oameni, nu înseamnă că moartea este la fel pentru cei buni și pentru cei răi: dreپții sunt chemați la loc de odihnă, nedreپții sunt trimiși către pedeapsă; celor credincioși le este dăruită de îndată mântuirea veșnică, iar celor necredincioși, pedeapsa veșnică. Suntem indiferenți și nerecunoscători, preaiubiților frați, în fața darurilor divine și nu prețuim ceea ce ni se oferă.

Iată ies fecioarele înțelepte în pace, cu slava lor, netemându-se de amenințările Antihristului și de stricăciuni și de lupanare⁴⁹; tinerii ocolesc primejdia vârstei alunecoase și ajung în chip fericit la răsplata dată de înfrânare și neprihănire; femeile nobile nu se mai tem de torturi, de frica persecuției, de violență și uneltele călăului, evitându-le astfel printr-o moarte grabnică⁵⁰.

Fricoșii sunt mistuiți de spaima clipei morții, cei slabi sunt întăriți, lașii sunt încurajați, fugarii sunt siliți să se întoarcă, păgânii sunt constrânși să creadă, generația veche a credincioșilor este chemată la odihnă, marea oaste cea nouă este adunată în front cu o și mai mare vigoare, ca să lupte fără teama de moarte atunci când începe bătălia, [teamă] care apare în luptă în clipa morții.

⁴⁹ Aluzie la pedeapsa dezonorantă rezervată fecioarelor creștine martire, precum putem citi frecvent în *Actele* și diversele *Passiones* ale mucenicilor.

⁵⁰ Moartea din cauza ciumei poate fi astfel asociată celei martirice dacă este îndurată cu răbdare și credință.

Capitolul XVI

În plus, preaiubiților frați, ce este această moarte, cât de însemnată este, cât de importantă, cât de necesară este această boală și molimă, care pare înspăimântătoare și funestă, să le cerceteze simțul de dreptate al fiecăruia și cugetele neamului omenesc, pentru a vedea dacă cei sănătoși îi îngrijesc pe cei bolnavi, dacă rudele îi iubesc cu evlavie pe cei apropiați, dacă stăpânii au milă pentru slujitorii lor bolnavi, dacă medicii nu-i abandonează pe bolnavii rugători, dacă cei cruzi își stăpânesc violența, dacă avarii își înfrânează dorința veșnic mistuitoare a lăcomiei lor nemărginite chiar prin teama de moarte, dacă cei trufași își pleacă capul, dacă cei ticăloși își domolesc nerușinarea, dacă bogații, murindu-le cineva drag, dăruiesc ceva și măcar în acest chip fac daruri pentru că sunt sortiți a muri fără moștenitori!

Deși această molimă nu a adus niciun alt bine, a adus totuși un câștig creștinilor și slujitorilor lui Dumnezeu, pentru că, în timp ce am învățat să nu ne temem de moarte, am început să dorim bucuroși martiriul.

Acestea sunt pentru noi pregătiri, și nu funeralii. Dau sufletului slava statorniciei, ne pregătesc pentru cunună prin disprețuirea morții.

Capitolul XVII

Dar cineva poate să se opună și să spună: în vremea molimei⁵¹ de față, mă întristează fap-

⁵¹ *Mortalitas* are aici sensul de „molimă, epidemie mortală, flagel”.

tul că eu, care fusesem pregătit pentru mărturisirea credinței⁵² și care m-am afierosit în întregime pentru îndurarea pătimirilor de tot sufletul și cu întreaga mea putere, sunt lipsit de martiriul meu, de vreme ce mor mai înainte de acesta.

În primul rând, martiriul nu stă în puterea ta, ci în bunăvoința lui Dumnezeu, și nici nu poți spune că ai pierdut ceea ce nu știi dacă ai meritat să primești sau nu. Apoi, pe lângă asta, Dumnezeu, scrutătorul și cunoscătorul sufletului și al inimii și al celor ascunse, te vede și te laudă și te aprobă și El, Care vede că virtutea ta este pregătită, îți va da o răsplată pentru ea.

Oare Cain, când i-a adus darul lui Dumnezeu, nu îl ucisese deja pe fratele său⁵³? Și totuși Dumnezeu, preștiind fratricidul zămislit în mințea sa, a prevăzut condamnarea lui.

Precum în acea împrejurare au fost prevestite de un Dumnezeu preștiutor gândul necurat și răul gândit, așa și în robii lui Dumnezeu care sunt hotărâți să rămână statornici în mărturisire și au martiriul zămislit în cuget, o asemenea intenție îndreptată către bine este răsplătită de Dumnezeu Judecătorul.

Una este să îi lipsească unui martir curajul, și altceva-i ca pentru curaj să fii lipsit de martiriu⁵⁴.

⁵² *Confessio* are aici sensul de „mărturisire a credinței în fața prigonitorilor”. Mărturisitorul (sau confesorul) este cel care mărturisește credința în fața persecutorului, ca și mucenicul (martirul), cu deosebirea că nu își pierde viața.

⁵³ *Facerea* 4, 5.

⁵⁴ Altfel spus, cine a dorit martiriul cu mult curaj, dar datorită unor circumstanțe obiective nu l-a dobândit, este de preferat unui martir infatuat, dar lipsit de curaj; martirul „virtual” va fi astfel și el încununat de Dumnezeu.

Așa cum Domnul te găsește atunci când te cheamă, la fel te și judecă, de vreme ce El Însuși confirmă și zice: „Toate Bisericile să știe că Eu sunt Acela care scrutează răunchii și inimile”⁵⁵.

Căci Dumnezeu nu cere sângele nostru, ci credința noastră o cere⁵⁶. Căci nici Avraam, nici Isaac, nici Iacob nu au fost uciși, și totuși au meritat să fie cinstiți ca primii între patriarhi pentru virtuțile credinței și ale dreptății; la sărbătoarea acestora este chemat oricine este găsit credincios, drept și demn de laudă.

Capitolul XVIII

Este necesar să ne amintim că noi nu trebuie să împlinim voința noastră, ci pe a lui Dumnezeu, după cum Domnul ne-a poruncit să cerem în fiecare zi. Cât este de greșit și de absurd să nu ne supunem de îndată la porunca voinței Sale, câtă vreme cerem să se facă voia Lui, iar Dumnezeu Însuși ne cheamă și ne duce afară din această lume!

Ne luptăm și ne împotrivism și, ca slujitori statonici, suntem duși în fața Domnului cu tristețe și durere, plecăm smulși din lumea aceasta cu forța, nu din supunere față de voința Sa; și vrem să fim onorați de către El cu răsplăți cerești mergând la El fără de voie.

⁵⁵ *Apocalipsa 2, 23.*

⁵⁶ Provincia romană Africa a cunoscut numeroase excese ale unor creștini fanatici care exaltau martiriul, căutându-l cu orice preț și, adeseori, provocând autoritățile romane spre a-i face martiri (novațienii, montaniștii, tertulianiștii, donatiștii). Sfântul Ciprian se străduiește să tempereze aceste exagerări.

Așadar, de ce ne rugăm și cerem să sosească Împărăția cerurilor, dacă ne încântă robia pământescă? De ce neîncetat, cu rugăciuni continue, cerem și implorăm să grăbească ziua Împărăției, dacă mai mari dorințe și mai puternice rugăminți sunt cele de a sluji mai degrabă diavolului aici [pe pământ], decât de a domni cu Hristos?

Capitolul XIX

În sfârșit, pentru ca mai limpede să se deslușească semnele Providenței divine și faptul că Domnul, preștiutor al celor viitoare, Se îngrijește de adevărata mântuire [a poporului] Său, s-au petrecut următoarele. Când unul dintre colegii și frații noștri preoți, vlăguit de molimă și îngrijorat de apropierea morții, se ruga pentru o păsuire pentru sine, s-a așezat lângă cel care se ruga și un tânăr aflat aproape în clipa morții, vrednic de cinstire prin demnitate și măreție, înalt de statură⁵⁷ și luminos la chip și pe care, deși stătea în apropierea lui, privirea umană abia reușea să-l privească cu ochi pământești. Doar cel care urma să plece din lume putea să observe o astfel de ființă. Și acela, nu fără o anumită indignare a sufletului și a glasului, l-a dojenit și a zis: „Vă temeți să suferiți, nu vreți să plecați, ce să fac cu voi?”

⁵⁷ Se amintește credința populară comună a imaginarii tanatic greco-roman, potrivit căreia zeul protector, daimonul sau geniul personal era un personaj de o statură impresionantă. Totodată, pasajul poate fi interpretat și ca o teofanie angelică experimentată de un preot creștin în pragul morții.

Este glasul celui care muștră și al celui care atenționează că omul îngrijorat de persecuție și încredințat de chemarea [dumnezeiască] nu acceptă dorința prezentă, ci se gândește la viitor.

Fratele și împreună slujitorul nostru care urma să moară a înțeles ce să spună celorlalți. Cel care urma să moară pentru aceasta a auzit, ca să mărturisească. Acela a auzit nu pentru sine, ci pentru noi. Căci ce ar putea să învețe pentru el însuși când era deja în pragul plecării?

Fără îndoială, a învățat acest lucru pentru noi, cei care rămânem, astfel încât, atunci când aflăm că un preot a fost muștrat deoarece căuta o amânare, să recunoaștem ceea ce este de folos pentru noi toți.

Capitolul XX

Nouă și chiar mie însumi, cel din urmă și cel neînsemnat, cât de des ne-a fost descoperit, cât de des și de deslușit ne-a fost înfățișat de către harul dumnezeiesc, spre a da mărturie cu sânguință și spre a face cunoscut în chip public că frații noștri care sunt eliberați din această lume la chemarea Domnului nu trebuie jeliți, căci știm că ei nu sunt pierduți, ci doar trimiși înainte; că, plecând de lângă noi, ei stau înaintea noastră ca niște călători, după cum obișnuiesc corăbierii; căci ei ar trebui doriți, și nu jeliți; căci hainele negre n-ar trebui să le purtăm aici, când ei și-au luat deja veșminte albe⁵⁸ acolo;

⁵⁸ Valoarea simbolică a albului în acest context este atestată de concepțiile păgâne, dar și de Scriptură (*Daniel 7, 9*).

că acest prilej n-ar trebui dat păgânilor, fiindcă pe bună dreptate ne învinuiesc că noi îi jelim pe aceia care, spunem noi, trăiesc întru Domnul ca și cum ar fi morți și pierduți și că nu dovedim prin mărturia inimii credința pe care o mărturisim prin cuvânt.

Suntem înșelători ai speranței și ai credinței noastre; ceea ce spunem pare să fie prefăcut, născocit, neadevărat. Nu avem niciun câștig să laudăm virtutea prin cuvintele noastre și să nimicim adevărul prin faptele noastre.

Capitolul XXI

Astfel, Apostolul Pavel îi rușinează și dojenește și învinovățește pe toți cei care se întristează la plecarea celor dragi: „Nu-mi doresc”, zice, „să fiți neștiutori, fraților, în privința celor adormiți, ca să nu vă îndurerați precum ceilalți care nu au nădejde. Căci, de credem că Iisus a murit și a înviat, tot astfel și pe cei care au adormit în Iisus, Dumnezeu îi va aduce împreună cu El”⁵⁹. El spune că aceia care nu au nădejde sunt îndurerați la plecarea celor dragi.

În schimb noi, cei care trăim în nădejde și credem în Dumnezeu și suntem încredințați că Hristos a suferit pentru noi și că a înviat, rămânând în Hristos și înviind prin El și în El, de ce

Albul va deveni culoarea eshatologică prin excelență, culoarea neprihănirii și a fecioriei: „Cel ce biruiește va fi astfel îmbrăcat în veșminte albe și nu voi șterge deloc numele lui din cartea vieții și voi mărturisi numele lui înaintea părintelui Meu și înaintea îngerilor Lui” (*Apocalipsa* 3, 5).

⁵⁹ *1 Tesaloniceni* 4, 13-14.

suntem noi înșine nedoritori să plecăm din această viață sau jelim și ne mâhnim pentru prietenii noștri plecați ca și cum ar fi morți? Însuși Hristos, Domnul și Dumnezeu nostru, ne mângâie și ne spune: „Eu sunt Învierea și Viața. Cel care crede în Mine, deși moare, va trăi; și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri în veci”⁶⁰.

De credem în Hristos, dacă avem încredere în cuvintele și făgăduințele Lui de a nu muri în veci, să venim cu liniște și cu credință la El, cu Care vom birui și vom stăpâni de-a pururea!

Capitolul XXII

Fiindcă, atunci când murim, trecem spre veșnicie prin moarte; nici viața veșnică nu poate fi dobândită dacă nu ne e dat să plecăm din aceasta [de aici]. Moartea nu este un sfârșit, ci o trecere și un pas spre veșnicie, după ce drumul vremelnic s-a încheiat.

Cine nu dorește să se grăbească către locuri mai bune? Cine nu râvnește să fie preschimbă și reînnoit întru asemănarea lui Hristos și să ajungă mai repede la demnitatea slavei cerești, de vreme ce Apostolul Pavel povățuiește și spune: „Însă locuința noastră este în cer, acolo unde Îl așteptăm pe Domnul Iisus Hristos, Cel care va prefăce trupul smereniei noastre, făcându-l asemenea trupului slavei Sale”⁶¹.

⁶⁰ *Ioan* 11, 25-26.

⁶¹ *Filipeni* 3, 20-21.

Și Domnul Hristos făgăduiește că vom fi astfel atunci când vom fi cu El și când vom trăi cu El în sălașurile veșnice și ne vom bucura în Împărăția cerească.

El Se roagă Tatălui pentru noi, spunând: „Tată, vreau ca aceia pe care Mi i-ai încredințat să fie și ei cu Mine unde voi fi Eu și să vadă slava pe care Mi-ai dat-o înainte ca lumea să se facă”⁶².

Cel care urmează să ajungă la tronul lui Hristos, la slava Împărăției cerești, nu trebuie nici să plângă, nici să jelească, ci mai degrabă, potrivit făgăduinței Domnului și credinței adevărate, să se bucure prin aceasta de plecarea și de trecerea lui.

Capitolul XXIII

Astfel, mai mult chiar, aflăm că Enoh, cel care i-a plăcut lui Dumnezeu, a fost înălțat și el, precum se mărturisește în *Facere* și spune Sfânta Scriptură: „Și Enoh i-a plăcut lui Dumnezeu și după aceea el n-a fost de găsit, căci Dumnezeu l-a mutat la El”⁶³.

S-a întâmplat acest lucru pentru că i-a plăcut lui Dumnezeu și a meritat să fie mutat din această molimă a lumii⁶⁴. Ba mai mult, Sfântul Duh ne învață prin Solomon că aceia care Îl

⁶² Ioan 17, 24.

⁶³ *Facere* 5, 24.

⁶⁴ *Contagio mundi* – expresie destul de percutantă, care nu trebuie înțeleasă *ad litteram*, ci metaforic: lumea plină de păcate și ispite și patimi poate deveni o „boală molipsitoare” (*contagio*) pentru cei drepecți.

mulțumesc pe Dumnezeu sunt luați de aici mai devreme și mai curând, ca nu cumva, în timp ce zăbovesc mai mult în această lume, să fie atinși de murdăriile lumii. „A fost răpit”, zice, „pentru ca răutatea să nu schimbe mintea sa [...]. Căci sufletul lui era plăcut lui Dumnezeu; de aceea S-a grăbit El să-l scoată din mijlocul nedreptății”⁶⁵.

Așa și în *Psalmi*, sufletul credincios față de Dumnezeu lui prin credința cea duhovnicească se grăbește la Domnul, spunând: „Cât de plăcute sunt locașurile Tale, Dumnezeule al puterilor! Sufletul meu râvnește și se grăbește către sălașurile lui Dumnezeu”⁶⁶.

Capitolul XXIV

Acela pe care lumea îl ocrotește, pe care viața, măgulindu-l și amăgindu-l, îl cheamă prin ispite la desfătarea lumească își dorește să rămână multă vreme în această lume.

Mai departe, când lumea îl urăște pe creștin, de ce o iubești pe cea care te urăște și de ce nu Îl urmezi mai curând pe Hristos, Cel care te-a și mântuit și te și iubește?

În epistola sa, Ioan strigă și spune și ne sfătuiește să nu urmăm dorințele trupesti și să nu iubim lumea: „Nu iubiți lumea și nici lucrurile care sunt în lume. Dacă cineva iubește lumea, dragostea Tatălui nu este în el; căci tot ce este în lume, [adică] pofta cărnii și pofta ochilor și

⁶⁵ *Înțelepciunea lui Solomon* 4, 11-14.

⁶⁶ *Psalmul* 83, 1-2.

trufia vieții, nu este de la Tatăl, ci din pofta lumii. Și lumea va trece, la fel și pofta ei, însă cel care va face voia lui Dumnezeu dăinuie de-a pururea, precum și Dumnezeu rămâne de-a pururea”⁶⁷.

Mai degrabă, preaiubiților frați, cu o minte curată, cu o credință nezdruincată, cu o virtute puternică, să fim pregătiți pentru orice voie a lui Dumnezeu, să ne gândim la veșnicia care urmează, lăsând la o parte frica de moarte! Prin aceasta să ne dovedim nouă înșine că suntem ceea ce credem: fiindcă nu jelim la plecarea celor dragi nouă; iar atunci când va sosi ziua propriei chemări la judecată, să venim fără întârziere și fără împotrivire la Dumnezeu, când El Însuși ne va chema.

Capitolul XXV

De vreme ce robii lui Dumnezeu ar trebui să facă mereu aceasta, și acum mai cu seamă trebuie să împlinească acestea; pentru că acum lumea se năruie⁶⁸ și asupra ei se năpustesc furtunile relelor nelegiuite; pentru că noi, cei care vedem că au început lucruri primejdioase și știm că și alte multe lucruri mai primejdioase sunt aproape, putem să socotim acest lucru drept cel mai mare folos dacă plecăm de aici cât mai repede.

⁶⁷ 1 Ioan 2, 15-17.

⁶⁸ Credința că sfârșitul lumii era aproape devenise ceva firesc în vremea fiecărei mari persecuții (cf. *Către Demetrianus*, 3).

Dacă în locuința ta pereții se clatină de vechime, acoperișurile se clatină deasupra, casa, acum îmbătrânită și ponosită, ar fi amenințată de o distrugere iminentă, prăbușindu-se din cauza vechimii zidurilor, oare n-ai pleca de acolo cu toată repeziciunea? Dacă, în timp ce călătorești pe corabie, o furtună crâncenă și tumultuoasă, cu valuri care se ridică nemilos, prezice un naufragiu iminent, oare nu te-ai grăbi să te îndrepti către port?

Iată, lumea se clatină, se destramă și-și dovedește năruirea nu prin vechimea prezentă a lucrurilor, ci fiindcă se sfârșește. Și tu nu-l mulțumești lui Dumnezeu? Nu te feliciți pe tine însuși fiindcă, retras printr-o plecare mai timpurie, te izbăvești de urgiile și naufragiile și nenorocirile de neocolit?

Capitolul XXVI

Trebuie să chibzuim, preaiubiților frați, și să ne reamintim de îndată că noi am renunțat la lume și că ne găsim deocamdată aici ca oaspeți și pelerini.

Să îmbrățișăm ziua care ne trimite pe fiecare dintre noi la casa lui, care, răpindu-ne de aici și eliberându-ne de legăturile lumii, ne redă Raiului și Împărăției. Cine nu s-ar grăbi să se întoarcă în patrie, aflându-se în exil? Cine nu și-ar dori cu ardoare un vânt prielnic, grăbindu-se să navigheze spre ai săi, ca să-i poată îmbrățișa mai repede pe cei dragi?

Socotim Raiul patria noastră – am început deja să-i vedem pe patriarhi ca pe părinții noștri.

De ce nu ne grăbim și nu alergăm să ne putem vedea patria, să-i putem saluta pe părinți? Ne așteaptă acolo mulți dintre cei dragi, un număr mare de părinți, frați, copii, și o mulțime numeroasă ne dorește, sigură deja de propria mântuire și încă îngrijorată de a noastră. La vederea și îmbrățișarea lor, câtă bucurie va fi, atât pentru ei, cât și pentru noi! Ce desfătare va fi acolo, în Împărăția cerurilor, fără teama de moarte, și câtă nemărginită și mereu dăinuitoare fericire va fi în a duce o viață veșnică!

Acolo sus e slăvitul cor al apostolilor, acolo mulțimea profeților care se bucură, acolo ceata nenumărată a mucenicilor, încoronată pentru victoria luptei și a patimii lor; acolo triumfă fecioarele care înving pofta cărnii și a trupului prin puterea înfrânării lor; acolo sunt răsplățiți oamenii milostivi, care, prin hrănirea și sprijinirea săracilor, au făcut fapte de dreptate; acolo sunt cei care, păstrând poruncile Domnului, și-au mutat avuțiile pământești în vistierile cerești. Către aceștia, frați preaiubiți, să ne grăbim cu o dorință înfocată, ca să așteptăm cu nerăbdare să fim curând cu ei și să venim repede la Hristos!

[Fie ca] Dumnezeu să binecuvânteze această dorință a noastră, fie ca Domnul Hristos să cerceteze acest gând al minții și credinței noastre, El Care va dăruia mai mari răsplăți ale slavei Lui aceluia care L-au dorit mai mult!

CUPRINS

Despre condiția muritoare a omului

Introducere 5

Despre condiția muritoare a omului
(traducere) 11